ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆՈՂ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ

Նախագիծ

արձանագրային

.... 2017 թվական

ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ

ԻՐԱԿԱՆԱՑՆՈՂ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ

Փաստաթուղթը մշակող մարմինը՝ ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն

Ամփոփ համառոտագիրը

Ժամանակակից հասարակություններին բնորոշ է միջպետական հարաբերությունների ընդլայնումը, առևտրատնտեսական կապերի խորացումը, գիտության և տեխնիկայի առաջընթացը և գիտատեխնիկական տեղեկատվության պարբերական փոխանակումը: Այս տեսանկյունից ավելի մեծ կարևորություն է ստանում օտար լեզուների դերը՝ որպես աշխարհում գիտատեխնիկական առաջընթացի, սոցիալ-տնտեսական զարգացումների և միջմշակութային հարաբերությունների, ինչպես նաև տարբեր մշակույթների ներկայացուցիչների շփման, հաղորդակցման գործուն միջոց:

Օտար լեզուների տիրապետումը կարևոր է նաև տարբեր մասնագետների համար՝ իրենց մասնագիտության մեջ միջազգային զարգացումներին հետևելու, այլալեզու գործընկերների հետ շփումների, միջազգային հարթակներում սեփական փորձը և ձեռքբերումները ներկայացնելու, այլոց փորձին ծանոթանալու և այլ նկատառումներով: Անկախացումից և կրթական

բարեփոխումների առաջին փուլից հետո հանրակրթության համակարգում օտար լեզուների դասավանդման ասպարեզում որակական լուրջ տեղաշարժեր են կատարվել, որոնք դեռևս բավարար չեն: 21-րդ դարը, որպես միջազգային, միջմշակութային հաղորդակցությունների և տեղեկատվության ակտիվ փոխանակման դար, նոր մարտահրավերներ է առաջացնում ազգերի և պետությունների համար և այդ համատեքստում, առաջնային է լեզվական պատնեշների հաղթահարումը: Ակնհայտ է, որ նոր ժամանակների պահանջները բավարարելու համար հանրակրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատություններում օտար լեզուների դասավանդման նկատմամբ վերաբերմունքի արմատական փոփոխությունն անհրաժեշտություն է: Բացի այդ, վերոնշյալ հաստատություններում օտար լեզուների դասավանդման հայեցակարգային դրույթների մշակումից և հանրակրթական առարկայական չափորոշիչների առաջին սերնդի ստեղծումից անցել է շուրջ 10 տարի, ուստի ժամանակի պահանջներից հետ չմնալու, ինչպես նաև կրթական ընդհանուր գործընթացը բարելավելու համար անհրաժեշտ է վերանայել օտար լեզուների դասավանդման գործող հայեցակարգային հիմունքները, պետական և առարկայական չափորոշիչները:

Մայրենին անձի ազգային ինքնությունը պահպանող կարևորագույն գործոն է, իսկ օտար լեզուները՝ մայրենիի հենքի վրա, անձի բազմակողմանի **զարգացման և դաստիարակության գործիք** են: Օտար լեզուների ուսուցման նպատակը պետք է լինի նախապատրաստել սովորողներին միջլեզվական և միջմշակութային շփումներին, մշակույթների երկխոսությանը, ձևավորել սովորողին՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության սուբյեկտի, որը լեզուների յուրացման ընթացքում ձեռք է բերում գիտելիքներ նաև իր երկրի և ուսումնասիրվող լեզուների երկրների և դրանց մշակույթների մասին: Հանրակրթական առարկաների (հայոց լեզու, գրականություն և օտար լեզուներ) ուսուցումը պետք է հիմնվի ընդհանուր հայեցակարգային դրույթների վրա, մշակվեն չափորոշիչներ՝ հաշվի առնելով նաև միջառարկայական կապերի շեշտադրումը: Լեզուների ուսուցումը պետք է նպաստի և՛ մայրենի, և՛ օտար լեզուներով հաղորդակցական մշակույթի ձևավորմանն ու զարգացմանը, լեզվաբանական գիտելիքների ձեռքբերմանը, լեզվատրամաբանական մտահորիզոնի ընդլայնմանը:

1.Ներածություն

Կրթական համակարգի բարեփոխումների և արդիականացման մեր ժամանակներում առանձնապես կարևորվում է օտար լեզուների ուսուցման մակարդակի և որակի բարձրացումը, հատկապես համաշխարհային և եվրոպական միասնական կրթական տարածքին միանալու Հայաստանի ձգտման համատեքստում:

Տեղեկատվական հասարակության պայմաններում ապրող մարդու համար օտար լեզուներով հաղորդակցվելու կարողությունները դյուրացնում են մշակութային երկխոսությունը և նրա մուտքը համաշխարհային հանրություն: Այս տեսանկյունից հատկանշական են Եվրախորհրդի կողմից հռչակված լեզվաքաղաքականության սկզբունքները.

- լեզվական և մշակութային բազմազանություն (diversity),
- բազմալեզվություն (հասարակության՝

multilingualism/անհատի՝plurilingualism),

- բոլոր լեզուների համարժեքության ընդունում,
- ազգամիջյան և միջմշակութային արդյունավետ հաղորդակցություն,
- բնակչության ազատ տեղաշարժ, փոխըմբռնում և համագործակցու-թյուն:
- Օտար լեզուների նկատմամբ միասնական մոտեցումը հիմնվում է լեզուների զուգամերձության վրա: Երկու և ավելի լեզուների համադրման պայմաններում շատ ավելի հեշտ է գտնել այնպիսի նմանություններ, որոնք դյուրացնում են նոր լեզվական երևույթների ընկալումն ու ըմբռնումը, որը նպաստում է սովորողների հաղորդակ-ցական, լեզվամտածողական կարողությունների զարգացմանը: Անձի բազմակողմանի զարգացման կարևոր նախապայման է բացի մայրենիից նաև առնվազն երկու այլ լեզուների իմացությունը, որն օտա-րախոս հանրության և օտարալեզու մշակույթի հետ շփման, ինչպես նաև սեփական մշակույթն այլոց ներկայացնելու կարևորագույն միջոց է:

Մեր ժամանակներում ՏՀՏ-ները մուտք են գործում մարդու կենսագործունեության բոլոր, այդ թվում նաև՝ դպրոցական ոլորտ: Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործումն օտար լեզուների դասերին նպաստում է ուսուցման արդյունավետությանը, մեծացնում է սովորողների անհատական լեզվական կարողությունները, ճանաչողությունը, այլընտրանքային և փոխկապակցված մեթոդների կիրառման հնարավորու-թյունները: Այս իրավիճակում ուսուցիչը դադարում է գիտելիքների հաղորդման միակ աղբյուրը լինելուց, քանի որ սովորողն ինքը պետք է կողմնորոշվի համացանցում և իր պահանջմունքներին համապատասխան աղբյուրներ գտնի: Կրթական համակարգում լայն կիրառություն են ստացել սոցիալական ցանցերը (WEB 2.0), որոնք հնարավորություն են տալիս ստեղծելու ուսումնա-կան հաստատության կրթական կայքը, անցկացնելու հեռավար պարապմունք-ներ, հանդիպումներ, գիտաժողովներ, խորհրդատվություններ՝ հետադարձ կա-պի ապահովմամբ: Կարևոր է նոր ուղղության՝ **մեդիակրթության (media education)** ի հայտ գալը, որն օգնում է սովորողներին՝ ուսումնասիրելու զանգ-վածային հաղորդակցության (մամուլի, հեռուստատեսության, ռադիոյի, կինոյի, համացանցի և այլն) օրինաչափությունները, ազդեցության մեխանիզմները և դրանց վատ ազդեցությունից պաշտպանվելու միջոցները:

Հայաստանում հանրակրթության համակարգը, ըստ էության, միալեզու է՝ օտար լեզուների հերթագայված ուսուցմամբ. կրթության լեզուն հայերենն է, 2-րդ դասարանից պարտադիր դասավանդվում է ռուսերեն, 3-րդ դասարանից՝ անգլերեն/ֆրանսերեն/գերմաներեն/իսպաներեն, կամ որևէ այլ լեզու, 5-րդ դասարանից որոշ դպրոցներում արդեն դասավանդվում է երրորդ օտար լեզու, որի նպատակն է նպաստել սովորողների՝ օտար լեզուների տիրապետման զարգացմանը, ուսումնասիրվող լեզուների և մշակույթների բազմազանություն ապահովելուն՝ անգլերենի գերակշռությունը հաղթահարելու և կրթական համակարգում ուսումնասիրվող օտար լեզուների խախտված համա-մասնությունը վերականգնելու հաշվառմամբ:

2. Նախապատմություն, խնդիրներ, նպատակներ

Կրթությունը ժամանակակից հանրույթի (սոցիումի) զարգացման կարևորագույն նախապայմանն է: Այն պետք է համընթաց լինի հասարակության զարգացմանը: Ուստի, պետության մենաշնորհն է ապահովել նոր պայմաններին համապատասխան կրթական համակարգ, որը ենթադրում է **կրթական հարացույցի փոփոխություն. անցում՝ գիտելիքների պաշարի կուտակումից դեպի կյանքում սեփական տեղը գտնելն օժանդակելուն,** ուսուցչակենտրոն ուսուցումից դեպի անձնակենտրոն ուսումնառություն, գնահատումից դեպի ինքնագնահատում, ուսուցման եզակի միջոցի կիրառումից դեպի բազմատեսակ միջոցների (multimedia) կիրառում, տեղեկատվության հաղորդումից դեպի տեղեկատվության փոխանակում և այլն: Այս ամենը հիմնվում է կրթական քաղաքականության հետևյալ հայեցակարգային գերակայությունների վրա.

- հանրայնություն,
- ժողովրդավարություն,
- անձնակենտրոն մոտեցում,
- իրազեկված և գործուն մոտեցում,
- հաղորդակցական մոտեցում
- կրթական համակարգի թվայնացում:

Հասարակության հանրայնացման և ժողովրդավարացման սկզբունքներին համապատասխան հռչակվել է կրթության նոր՝ անձնակենտրոն հարացույց, որը որպես կրթության հիմնական նպատակ է դիտարկում ազատ, կրթված ու զարգացած անձի ձևավորումը, որն ունակ է ապրելու և ստեղծագործելու հարափոփոխ աշխարհում:

Օտար լեզուների ուսուցման և ուսումնառության գործընթացում անհրաժեշտ է հաշվի առնել ժամանակակից թվային տեխնոլոգիաների ուսուցողական ներուժն ու գործառույթները.

Ուսումնական գործընթացի թվայնացում, այսինքն՝ հագեցնել ուսումնական գործընթացը բազմազան միջոցներով՝ համապատասխանեցնելով ժամանակակից թվային տեխնոլոգիաների հնարավորություններին:

Ցանցային հաղորդակցություն և համագործակցություն (հեռավար ուսուցման, առցանց նախագծերի, հետազոտական աշխատանքների, փորձի փոխանակման, խորհրդակցությունների, տեսաժողովների և այլնի հնարավորություն):

Սովորողների հաղորդակցական, այդ թվում՝ միջմշակութային կարողությունների անհրաժեշտ ունակությունների ձևավորում:

Համակարգչային և տեղեկատվական գրագիտություն. տարբեր աղբյուրներից տեղեկատվություն հայթայթելու, ժամանակակից համակարգչային տեխնոլոգիաներով այն մշակելու, դասակարգելու, պահպանելու և աշխարհի ցանկացած անկյուն փոխանցելու հնարավորություններ:

Լեզվական հաղորդակցությանբնական մթնոլորտի ստեղծում:

Հետադարձ կապի բազմազան հնարավորությունների իրացում:

Թվարկված գործառույթները նպաստում են սովորողների խմբի և նրանցից յուրաքանչյուրի ուսման շահագրգռվածության (մոտիվացիա), հետաքրքրության, ակտիվության աճին, զբաղվածությանը և նյութի անհատական ընկալմանն ու յուրացմանը:

Դպրոցում օտար լեզուների ուսուցման համակարգն արմատական փոփոխու-թյուններ է կրում: Ժամանակակից կրթական հարացույցին համապատասխան կրթական համակարգը պետք է հիմնվի այնպիսի փոխկապակցված գերակայող գործոնների վրա, ինչպիսիք են.

- հասարակության սոցիալական պատվերը,
- լեզվաքաղաքականության գերակա սկզբունքները,
- հաղորդակցական և միջմշակութային մոտեցումների փոխկապակցված լինելը,
- վերիրական և նոր տեխնոլոգիաներին ուսուցողական գործառույթով օժտելը,
- յուրաքանչյուր սովորողի անհատական առանձնահատկություններն ու հետաքրքրությունները հաշվի առնելը,
- տեղեկատվություն հայթայթելը և հաղորդակցվելը,
- սովորելը, գնահատելը, ինքնագնահատելը և այլն:

Օտար լեզուների ուսուցման նպատակների և խնդիրների իրականացման համար պետք է հիմնվել այնպիսի համակարգի վրա, որտեղ որպես լեզուների ուսուցման վերջնարդյունք դիտարկվում են կարողություններն ու հմտությունները: Այս տեսանկյունից նպատակահարմար է.

- վերանայել օտար լեզուների ուսուցման գործընթացը՝ սկսած չափորոշիչներից մինչև ուսումնական ծրագրեր, դասագրքեր, ուսումնական նյութեր և դասապլաններ:
- նպաստել օտար լեզուների՝ մասնավորապես այնպիսի լեզուների, որոնք անգլերենի անհամաչափ տարածման հետևանքով դուրս են մղվում հանրակրթության համակարգից (օրինակ՝ գերմաներեն, ֆրանսերեն)
- կրթական համակարգի բոլոր աստիճաններում (նախադպրոցական, դպրոցական, բուհական) բարձրացնել օտար լեզուների ուսուցման որակը, այդ թվում՝ նաև միջազգային հավաստագրման ենթակա լեզուների ուսուցանման որակը,
- պահպանել լեզվակրթության շրջանակներում լեզուների զուգամերձության սկզբունքը, միասնական մոտեցում ցուցաբերել օտար լեզուների դասավանդմանը,
- օտար լեզուների ուսուցման ընթացքում հատուկ ուշադրություն դարձնել սովորողների ուսումնական հիմնարար կարողությունների ձևավորմանը, որն էական է բոլոր առարկաների համար և կնպաստի միջառարկայական ինտեգրմանը,
- որպես լեզվակրթության նպատակ դիտարկել ոչ միայն գիտելիքների, կարողությունների, հմտությունների ձեռքբերումը, այլ նաև յուրաքանչյուր նոր լեզվի յուրացման արդյունքում լեզվական փորձի ընդլայնումը:

Օտար լեզվի՝ որպես ուսումնական առարկայի դասավանդումը, ըստ էության, սովորողի անձի բազմակողմանի զարգացմանն ու դաստիարակությանն ուղղված միասնական նպատակային գործընթաց է:

Ներկայումս ընդունելի մոտեցում է մի կողմից՝ ժամանակակից և հեռանկարային հասարակության, մյուս կողմից՝ անհատի պահանջմունքների ձևավորման գործընթացը:

Այդ առումով առանձնացվում է երկու հիմնական նպատակ.

- Օտար լեզուների ուսուցումը հանրակրթության համակարգում,
- Օտար լեզվի խորացված ուսուցումը այս կամ այն առարկայական ոլորտում (ֆիզիկա, մաթեմատիկա, աշխարագրություն և այլն), այսինքն՝ մի շարք առարկաններից որոշ թեմաների՝ հայերենի զուգահեռ դասավանդում նաև օտար լեզվով ավագ դպրոցում**:**
- Անհրաժեշտ է կրթության համակարգում որոշել լեզուների տեղն ու դերը, դրանց ուսուցման նպատակները, բովանդակությունն ու ռազմավարությունը՝ հաշվի առնելով միջառարկայական կապերն ու ընդհանրությունները:

Օտար լեզուների ուսուցման գլխավոր նպատակը սովորողի բազմակողմանի զարգացումն է՝ հաղորդակցության կարողությունների ձևավորման միջոցով, որը պետք է ապահովի ցանկալի արդյունք: Տվյալ դեպքում մոտեցումը ավանդականից տարբերվում է նրանով, որ կարևորվում է ոչ միայն այն, թե ինչ պետք է սովորեցնել, այլ նաև այն, թե որը պիտի լինի ուսուցման արդյունքը, այսինքն՝ ի՞նչ վերջնարդյունք ենք ակնկալում: Այստեղ վճռորոշ գործոնն այն է, թե որքանով են սովորողի ձեռքբերումները մոտենում չափորոշիչում նշված նպատակներին (օտար լեզվակիրների հետ շփում, հաղորդակցում, աշխատա-շուկայում մրցունակության մեծացում և այլն):

Օտար լեզվի ուսուցման գերակա նպատակը հաղորդակցության կարողությունների և դրանց միջոցով սովորողի անձի՝ որպես միջմշակութային հաղորդակցության սուբյեկտի ձևավորումն է:

Հաղորդակցվելու կարողությունը, որպես նպատակ, ըստ Եվրախորհրդի մոտեցման, ունի հետևյալ հիմնական կառուցվածքային բաղադրիչները.

- Լեզվական կարողություն (linguistic competence), որը ենթադրում է լեզվական միջոցների (հնչյունաբանական, բառապաշարային, քերականական, ուղղագրական) տիրապետում: Այն դրսևորվում է խոսքում.
- ընկալողական (receptive)՝ ունկնդրելը, ընթերցելը,
- վերարտադրողական (productive)՝խոսելը (մենախոսություն / երկխոսու-թյուն), գրելը, ինչպես նաև գրավոր կամ բանավոր թարգմանությունը, մեկնաբանությունը և այլն,
- հանրալեզվաբանական կարողություն՝ (sociolinguistic competence) ենթադրում է տվյալ իրադրությանը համապատասխան լեզվական միջոցների ճիշտ ընտրություն և գործածություն,
- հանրամշակութային կարողություն՝ (sociocultural competence) ուսուցանվող լեզվի երկրի ազգային-մշակութային

առանձնահատկությունների իմացությունն է և խոսքի կառուցումը՝ հաշվի առնելով տվյալ հանրության մշակութային արժեքները,

- գործնական կարողություն՝ (pragmatic competence) առնչվում է խոսքում և տեքստերում լեզվական պաշարի գործածությանը՝ հաղորդակցության մեխանիզմներին համապատասխան,
- փոխհատուցման կարողություն՝ (compensatory competence) գիտելիքների սահմանափակությունը հաղթահարելու կարողություն. հասկանալու և հասկացվելու նպատակով իրեն ծանոթ լեզվական և արտալեզվական այլ միջոցների դիմելը սովորողի կողմից,
- սոցիալական կարողություն՝ սովորողի՝ զրուցակիցների հետ հաղորդակցվելու հնարավորության դյուրացում:
- ուսումնաճանաչողական կարողություն՝ յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայի՝ տվյալ դեպքում օտար լեզուների ուսուցման հիմնական խնդիրը, որն առավելապես դրսևորվում է հաղորդակցության միջոցով:

Բացահայտելով բոլոր լեզուների յուրացման համար ընդհանուր, առանցքային բաղադրիչները՝ անհրաժեշտ է հստակ տարանջատել նպատակները. վերջնական նպատակներից բացի՝ սահմանել նաև միջանկյալ նպատակներ (յուրաքանչյուր դասարանի համար) և մասնավոր նպատակներ (յուրաքանչյուր դասի համար): Համաեվրոպական համակարգի կարողությունների բնութագրիչներից յուրաքանչյուրն, ըստ էության, կարող է հանդես գալ որպես մասնավոր «փոքր» նպատակ:

Համապարփակ ուսումնական կարողությունների (универсальные учебные умения-УУУ) թվին կարելի է դասել նաև այնպիսի կարողություններ, ինչպիսիք են.

- առավել էական տեղեկատվության առանձնացումը,
- գլխավոր և երկրորդական տեղեկատվությունների տարբերակումը,
- սեփական դատողությունների փաստարկումը, հիմնավորումը,
- եզրահանգումներ անելը, ընդհանրացումը և այլն:

Այսպիսով, պետք է իրագործվեն լեզվի հաղորդակցական-ճանաչողական գործառույթները (communicative-cognitive), որոնք լեզվական ուսուցման համար ուսումնական նպատակի համարժեք, հավասարազոր բաղադրիչներ են: Այս տեսանկյունից առանձնահատուկ նշանակություն են ձեռք բերում օտար լեզուների՝ որպես ուսումնական առարկայի և որպես հաղորդակցության միջոցի նկատմամբ դպրոցականների իմացական հետաքրքրությունների զարգացումը և արդյունքում օտարալեզու հաղորդակցության կարողություններին ինքնուրույն տիրապետելու ունակությունները:

Կարողությունների ձևավորմանն ուղղված գործընթացում նպատակները ձևակերպելիս շեշտը դրվում է բնութագրիչների (descriptors) վրա, որոնք հանդես են գալիս որպես մասնավոր նպատակներ՝ ըստ Լեզուների իմացության համաեվրոպական համակարգի (CEFR) մակարդակների (դպրոցում օտար լեզուների համար. տարրական դպրոց՝ A1, միջին դպրոց՝ A2, ավագ դպրոց՝ B1):

3. **Առաջարկվող լուծումներ, առավելություններ**

Օտար լեզուների ուսուցման արդյունավետության համար կարևոր են և՛ արդիական չափորոշիչներն ու ծրագրերը, և՛ դասագրքերն ու ձեռնարկները: Սակայն դրանք կյանքի կոչելու, իրականացնելու համար անհրաժեշտ է երկու կարևոր հանգամանք. համապատասխան ժամաքանակ և աշակերտների համապատասխան թվաքանակ խմբերում:

Անհատական մոտեցման սկզբունքի տեսանկյունից օտար լեզուների ուսուցման անհրաժեշտ պայմաններ պետք է ստեղծել նաև առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների համար**:** Այն ենթադրում է.

- անձնակենտրոն մոտեցում՝ սովորողների անձնական ներուժի բացահայտման ու զարգացման համար առավելագույն հարմարավետ պայմանների ստեղծման նպատակով, ինչը նպաստում է յուրաքանչյուր սովորողի սոցիալականացմանը, նրանց կրթական կարիքների բավարարմանը,
- նրանց համար սոցիալական հարմարեցման (ադապտացիայի) հավասար հնարավորությունների ստեղծում.
- երեխաների հատուկ կարիքներին համապատասխան՝ ծրագրերի և ուսումնամեթոդական նյութերի ստեղծում՝ նրանց անհատական կրթական ուղղվածությանը համապատասխան, անհրաժեշտության դեպքում նաև հեռավար ուսուցման կազմակերպում,
- առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների համար կարիքներով երեխաների հետ աշխատող մանկավարժներին ոչ միայն լեզվական մասնագիտական, այլ նաև հոգեբանական խորհրդատվություն, այդ թվում՝ նաև հեռակա,
- առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ծնողներին հոգեբանական և մանկավարժական աջակցություն, ինչպես նաև ներառական կրթության իրականացման համար ընտրված դասարանների աշակերտների սոցիալ-հոգեբանական նախապատրաստում:

Լեզուների ուսուցման մակարդակը բարձրացնելու և օտար լեզվի մասնագիտական հմտությունները զարգացնելու նկատառումով կարելի է ավագ դպրոցի հոսքային դասարաններում ժամեր հատկացնել մասնագիտական առարկաների որոշ թեմաներ զուգահեռաբար նաև օտար լեզուներով ուսումնասիրելու համար:

Ըստ սովորողների ընտրության՝ 10-12-րդ դասարաններում օտար լեզուն կարող է հանդես գալ որպես.

- պարտադիր դասընթաց,
- առարկա՝ սովորողի ընտրությամբ,
- դասընթաց՝ ըստ նախասիրության:

Սովորողների մասնագիտական կողմնորոշմանը համապատասխան՝ բոլոր հոսքերի համար կարող են նախատեսվել օտար լեզվի հատուկ դասընթացներ:

Ավագ դպրոցը, որպես նախամասնագիտական կրթություն իրականացնող

ուսումնական հաստատություն, ի թիվս այլ խնդիրների, պետք է նպաստի նաև սովորողների մասնագիտական կողմնորոշմանը: Այդ նպատակին են ծառայում տարբեր հոսքերը:

Ավագ դպրոցում հոսքային ուսուցման կազմակերպման լավագույն տարբերակ գտնելու նպատակով դիտարկենք տարբեր երկրներում գործող ավագ դպրոցի հոսքային խմբերի մի քանի մոդել:

- Ներդպրոցական մասնագիտացում` ընդհանուր, բնագիտական, հումանիտար: Չնայած ընդհանուր հոսքի բնույթին` այստեղ չի բացառվում, սովորողների հետաքրքրություններին համապատասխան, ներդասարանային կամ միջդասարանային ընտրովի խմբեր կազմավորելը:
- Ցանցային հոսքերի կազմավորում. մասնագիտացված ուսուցումը կազմակերպվում է` ներգրավելով մեկ այլ ուժեղ ուսումնական կամ հասարակական կազմակերպություն, որը ռեսուրսների կենտրոնի դեր է կատարում: Փաստորեն, թե՛ դպրոցը, թե՛ հրավիրված կողմն իրենց ներուժով ապահովում են մասնագիտացումը: Այսինքն` դպրոցն իրականացնում է այն, ինչը տվյալ հոսքում կարող է կատարել իր ուժերով, մնացածն իր վրա է վերցնում ռեսուրսների կենտրոնը:
- Հեռավար ուսուցում. մեկ այլ տարբերակ է սովորողներին դպրոցից դուրս, բայց դպրոցի հետ համագործակցող այս կամ այն հաստատության հետ հեռավար ուսուցման մեջ ներգրավումը: Այս դեպքում աշակերտը գիտելիք ստանում է ոչ միայն այն դպրոցում, որտեղ սովորում է, այլ նաև դպրոցի հետ համագործակցող մասնագիտական կառույցներում:

Ելնելով հասարակության սոցիալական պահանջներից և լեզվակրթության ժամանակակից միտումներից` հանրակրթությունը պետք է կազմակերպել այնպես, որ սովորողները տիրապետեն մայրենիին` հայերենին և օտար լեզուների: Դրա համար անհրաժեշտ է.

- հանրակրթության համակարգում օտար լեզուների ուսուցման համար մշակել նոր սերնդի չափորոշիչներ և ուսումնական ծրագրեր,
- օտար լեզվով բանավոր և գրավոր հաղորդակցման նախատեսված կարողություններին հասնելու համար անհրաժեշտ և բավարար ժամաքանակ ապահովել,
- դասերը կազմակերպել փոքր խմբերով,
- պայմաններ ստեղծել օտար լեզուների խորացված ուսուցման համար` հետագա մասնագիտացման նպատակով:

Կրթության առանձնահատուկ կարիք ունեցող երեխաներին (լսողության, տեսողության խնդիրներով) օտար լեզուների ուսուցման համար պետական չափորոշիչներին և ծրագրերին համապատասխան հատուկ ծրագրեր, ուսումնական նյութեր, անհրաժեշտ տեխնիկական միջոցներ ապահովել, այդ թվում` նաև հեռավար ուսուցման համար: Այդ երեխաների համար, ուսումնական նյութերից բացի, նաև հանրապետության լավագույն մասնագետների կողմից վարվող օրինակելի տեսադասերի փաթեթներ պատրաստել:

4. **Օտար լեզուների ուսուցման առանձնահատկությունները**

Ժամանակակից լեզվակրթության և օտար լեզուների ուսուցման առանձնահատկություններն են.

- **Միջմշակութայնություն**. օտար լեզուն լեզվակիր ժողովրդի մշակույթի էական տարրն է, ուստի դրա ուսումնասիրությունը նպաստում է ժողովուրդների փոխըմբռնմանը, միջմշակութային դրական հարաբերությունների ամրապնդմանն ու փոխհարստացմանը: Դպրոցականների հաղորդակցական և հանրամշակութային իրազեկության զարգացումը հնարավորություն է տալիս նրանց իրավահավասար գործընկեր լինելու օտար լեզվով միջմշակութային հաղորդակցության գործընթացում:
- **Միջառարկայական ինտեգրում.** օտար լեզվի և մյուս առարկաների ինտեգրումը և միջառարկայական կապերը նպաստում են երեխաների կողմից աշխարհի ու երևույթների միասնական, ամբողջական ընկալմանը, տարբեր բնագավառներից գիտելիքների, փաստերի ու գաղափարների համադրմանը, իմաստավորմանն ու գնահատմանը, որը խթանիչ գործոն է սովորողների ճանաչողական, ստեղծագործական գործունեության համար: Օտար լեզվով խոսքի բովանդակությունը կարող է պարունակել տվյալներ գիտելիքների ամենատարբեր բնագավառներից (գրականություն, արվեստ, պատմություն, աշխարհագրություն, մաթեմատիկա և այլն), որն առավելագույնս մեծացնում է օտար լեզուների իմացության արժեքը՝ որպես տեղեկատվության ստացման, փոխանակման ու հաղորդակցության միջոց:
- **Բազմամակարդակություն.** մի կողմից՝ լեզվական տարբեր միջոցների տիրապետման անհրաժեշտություն, մյուս կողմից՝ հաղորդակցական կարողությունների (ունկնդրել, խոսել, կարդալ և գրել) ձևավորում, ավելին՝ օտար լեզվի օգտագործումով որևէ հանրօգուտ գործունեության ծավալում (օրինակ՝ նախագծային աշխատանք, համայնքային ծառայություն կամ ծառայության միջոցով ուսումնառություն):
- **Բազմագործառություն.** կարող է հանդես գալ և՛ որպես ուսուցման նպատակ, և՛ որպես միջոց՝ տարբեր բնագավառներից տեղեկություններ քաղելու համար:

Օտար լեզուների ուսուցումը, սովորողների դաստիարակությունը պետք է ընթանան անձնակենտրոն, հաղորդակցական-ճանաչողական մոտեցումների իրագործմամբ: Այսինքն, պետք է նկատի ունենալ, որ մանկավարժական գործընթացի կենտրոնում սովորողն է՝ իր հնարավորություններով, պահանջմունքներով, տարիքային և անհատական առանձնահատ-կություններով, ձեռքբերումներով ու դժվարություններով: Դրանք պետք է գիտակցի ուսուցիչը՝ դրսևորելով հանդուրժողական վերաբերմունք սովորողների նկատմամբ: Ուսանելով օտար լեզուներ՝ սովորողները ձեռք են բերում այդ լեզվով շփման և հաղորդակցման կարողություն, որը ձևավորվում է ուսուցչի, մյուս սովորողների և այլ անձանց հետ ակտիվ փոխներգործուն

(ինտերակտիվ) համագործակցության ընթացքում,

Հանրակրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունում օտար լեզվի ուսուցման վերը նշված հիմնական սկզբունքների համաձայն՝ լեզվակրթությունը պետք է հիմնված լինի լայն **հանրամշակութային համա-տեքստի վրա**, ինչպես նաև միտված լինի ուսուցման հաղորդակցական նպատակի իրագործմանը: Այդ նպատակն ապահովում է իրական գործնական արդյունք, այն է՝ օտար լեզվով հաղորդակցության հիմքերի ստեղծում, անձի հոգևոր և մտավոր զարգացում: Օտար լեզուների ուսումնասիրության շնորհիվ սովորողների գիտակցության մեջ տեղի ունեցող տարբեր լեզվական համա-կարգերի փոխներգործության և համեմատության հիման վրա ձևավորվում և զարգանում են համընդհանուր գործառնություններ՝ խոսքային կարողությունները, լեզվամտածողությունը և, ընդհանուր առմամբ, բարեկիրթ շփման կարողությունները: Ուսումնադաստիարակչական ամբողջ գործընթացը օտար լեզուների ուսուցման պարագայում ուղղված է հաղորդակցական կարողությունների ձևավորմանը, որը դիտարկվում է որպես օտար լեզուների ուսուցման/ուսումնառության գլխավոր նպատակ և իրականացվում է հան-րակրթական դպրոցի բոլոր աստիճաններում (տարրական, միջին և ավագ):

Խոսքի բոլոր ձևերը փոխկապակցված, փոխպայմանավորված են, ուստի դրանց ուսուցումը պետք է իրականացվի համաձայնեցված փոխադարձ կապի մեջ՝ մի կողմից, մյուս կողմից՝ տարբերակված մոտեցում ցուցաբերելով դրանցից յուրաքանչյուրի ձևավորմանը: Նման մոտեցման արդյունքում սկզբում յուրացվում է բանավոր ուսումնական նյութը, որն այնուհետև ամրապնդվում է գրելու և կարդալու միջոցով:

Լեզվական և խոսքային նյութի ընտրությունն ու կիրառումը, ինչպես նաև կարողությունների ու հմտությունների ձևավորումը պետք է իրականացվի կա-ռուցվածքային-գործառական մոտեցման և կաղապարման (մոդելավորման) հիման վրա: Ելնելով խոսողի նպատակից և պայմանավորված հաղորդակցական խնդրի բնույթով՝ (ինչ-որ բան հարցնել, հաղորդել, խնդրել, հաստատել, ժխտել, բնութագրել երևույթը կամ գործողությունը և այլն), սովորողները տիրապետում են ճիշտ խոսքին:

Ուսումնական գործընթացի կազմակերպումը պետք է արդարացնի ուսումնառության դրդապատճառները: Ուսումնական դրական դրդապատճառները մեծապես խթանում են սովորողի հետաքրքրությունների, լեզվամտածողության, ինչպես նաև ճանաչողական և ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը:

Խնդիրների հաջորդ խումբն առնչվում է կրթության բովանդակության արդիականացման ժամանակակից միտումներին: 20-րդ դարի վերջի և 21-րդի քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական փոխակերպումները էական ազդեցություն թողեցին կրթական համակարգի վրա՝ ակադեմիական ինքնավարություն տալով բարձրագույն ուսումնական հաստատություններին, ապահովելով կրթական հաստատությունների բազմազանություն, տարբերակված կրթական ծրագրերի առկայություն, կրթության ոչ պետական հատվածի զարգացում: Այս գործընթացներն իրենց արտացոլումն են գտել և ամրագրվել տարբեր օրենքներում և ենթաօրենսդրական ակտերում:

Կրթական քաղաքականության գլխավոր խնդիրն է ապահովել կրթության որակը՝ պահպանելով նրա հիմնարար բնույթը և բավարարելով անձի, հասարակության և պետության արդիական ու հեռանկարային պահանջմունքները: Օտար լեզուների ուսուցման բովանդակությունը ներառում է լեզվաբանական, մեթոդաբանական, հանրալեզվաբանական և հանրամշակութային բաղադրիչներ, մասնավորապես՝

- թեմատիկա՝ ըստ շփման, հաղորդակցության հիմնական ոլորտների, երկրագիտական, մշակութաբանական տեղեկատվություն,
- լեզվական նյութ (հնչյունաբանություն, բառապաշար, ուղղագրություն, քերականություն),
- խոսքային նյութ (խոսքային նմուշներ և կաղապարներ, կայուն բառակապակցություններ, դարձվածային միավորներ, տեքստեր),
- գիտելիքներ, կարողություններ, հմտություններ :

Օտար լեզուների ուսուցման հիմքը խոսքային նմուշներն են**,** որոնք իրենց որոշակի իմաստից բացի՝ ունեն նաև ընդհանրացված իմաստ, ինչը հնարավորություն է տալիս, ըստ տրված նմուշի, նմանատիպ այլ նախադասություններ կազմելու: Յուրաքանչյուր խոսքային նմուշ ընդգրկում է մեկ քերականական դժվարություն և ուսուցանվում է որոշակի տրամաբանական հաջորդականությամբ, օրինակ՝ առարկայի (գոյական), նրա որակի կամ հատկանիշի (ածական), գործողության (բայ) կամ գործողության հատկանիշի (մակբայ) անվանումները:

Կրթության էությունը սոցիալական փորձի նպատակաուղղված փոխանցումն է: Օտար լեզուների կարգավիճակը կարևորվում և որոշվում է դասավանդվող **մ** յուս բոլոր առարկաների տեսանկյունից: Ընդ որում, հանրակրթական առարկաներից յուրաքանչյուրի համար ուսուցման նպատակներն ու բաղադրիչները տարբեր և որոշակի բովանդակություն են ստանում: Այս տեսանկյունից էական գործոն է առանձին թեմաների միջառարկայական համաձայնեցումը**,** այդ թվում՝ որոշակի փուլում դրանց համաձայնեցումը երկրորդ և երրորդ լեզուների այն նյութի հետ, որը նախատեսված է ուսուցման համար:

Այս իմաստով մայրենի լեզվի ծրագիրն արդեն պետք է ներառի այն լեզվական երևույթները, որոնք կնախորդեն մյուս լեզուների ուսուցման ծրագրերում դրանց կիրառությանը:

Կարևոր է սովորողներին ընդգրկել նախագծային-հետազոտական գործունեության մեջ՝ դիտարկումներում և փորձարկումներում, այդ թվում ներգրավելով նաև նոր մեդիա տեխնոլոգիաներն ու համացանցային պաշարները:

Լեզուների ուսուցման ոլորտում նոր, հետաքրքիր մոտեցում է բովանդակության և լեզվի ինտեգրված ուսուցումը՝ Նյութի և լեզվի համաժամանակյա ուսուցում/ՆԼՀՈՒ/ (CLIL - Content and Language Integrated Learning): Այս մոտեցման էությունն այն է, որ օտար լեզուն ուսուցանվում է այլ առարկաների նյութի հիման վրա (ֆիզիկա, մաթեմատիկա, աշխարհագրություն, պատմություն և այլն): ՆԼՀՈՒ–ը մանկավարժական մոտեցում է, որի ժամանակ լեզուն և որևէ այլ առարկայի հատուկ բովանդակությունը ուսուցանվում են համատեղ:

Օտար լեզուների փաստացի գիտելիքները միջոց են դառնում ուսումնասիրվող այլ առարկաների բովանդակության յուրացման համար: Նման մոտեցման շնորհիվ դասավանդվող մյուս առարկաների միջոցով ապահովվում է օտար լեզվի առավել խորը յուրացումը: Այս մոտեցման շնորհիվ մայրենի և օտար լեզուներով նույն նյութի զուգահեռ դասավանդումը դառնում է միասնական անընդհատ գործընթաց: Ընդ որում, նման համաժամանակյա դասընթացները մեծացնում են սովորողների շահագրգռվածությունը` օտար լեզուն կիրառելով միմյանց հետ խնդիրներ քննարկելու համար:

5. **Ուսուցիչների վերապատրաստում**

Օտար լեզուների ուսուցման դրվածքի բարելավումն անհնար է առանց որակյալ ուսուցչական կադրերի: Հայեցակարգային, բովանդակային և մեթոդական փաստաթղթերի, մոտեցումների յուրաքանչյուր փոփոխություն պետք է ուղեկցվի ուսուցիչների վերապատրաստումներով: Բացի այդ, այս փաստաթղթերը պետք է դառնան բուհական ծրագրերի մաս, ապագա ուսուցիչներն արդեն սովորելու տարիներին պետք է ուսումնասիրեն կրթական նոր փաստաթղթերը: Լուրջ մարտահրավերներ կան ավագ դպրոցում օտար լեզուների ուսուցման տեսանկյունից: Այստեղ ընդգրկվում են տարբեր հիմնական դպրոցների տարբեր օտար լեզուների տիրապետող սովորողներ: Հատկապես ֆրանսերեն և գերմաներեն սովորած երեխաների փոքր թվի պատճառով դպրոցը հաճախ այդ լեզուների ուսուցիչներ չի ունենում: Արդյունքում աշակերտները ստիպված են լինում անավարտ թողնել իրենց հիմնական օտար լեզվի ուսումնասիրությունը և նոր օտար լեզու սովորել: Այս պարագայում հրատապ է դառնում մեկից ավելի օտար լեզուներ (անգլերեն-գերմաներեն, անգլերեն-ֆրանսերեն, անգլերեն-իսպաներեն) դասավանդելու հմտություններ ունեցող ուսուցիչներ ունենալը, իսկ մանկավարժական բուհերը այսպես կոչված «բազմալեզու» ուսուցիչներ չեն պատրաստում, որն արդիական պահանջ է: Երկլեզու ուսուցիչների (ռուսերեն-անգլերեն, ռուսերեն-գերմաներեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն) պահանջարկ կարող է լինել նաև աշակերտների քիչ թվաքանակ ունեցող, հատկապես սահմանամերձ և լեռնային գյուղերի դպրոցներում:

Ուսուցիչների շարունակական մասնագիտական զարգացման մոտեցում (CPD).

Ուսուցիչների մասնագիտական զարգացումը` ուղղված ուսումնադաստիարակչական գործընթացի բարելավմանը, շարունակական գործընթաց է**,** այն չի կարող ավարտվել մեկ վերապատրաստմամբ: Անհրաժեշտություն է ծագում մասնագիտական զարգացման շարունակական համակարգի ներդրման, համակարգ, որտեղ ուսուցիչը ինքն է նախաձեռնում իր մասնագիտական ու անձնական որակների զարգացումը, կարող է ընտրել մասնագիտական զարգացման այնպիսի ուղի, որը համապատասխանում է իրեն և բավարարում իր կարիքները ու ծառայում նպատակներին: Զարգացման ուղին կարող է ներառել առցանց , առկա կամ հեռակա ուսուցում, սեմինարներ, խորհրդակցություններ, մասնագիտական համաժողովներ և այլն:

Այս տեսանկյունից նպատակահարմար կլինի մշակել օտար լեզուների ուսուցչի մասնագիտական գործունեության չափորոշիչներ, որոնք ուսուցչի աշխատանքի գնահատման հստակ չափանիշներ կսահմանեն (որպես օրինակ կարող է ծառայել «Օտար լեզուների ապագա ուսանող-ուսուցիչների եվրոպական թղթապանակը» (ՕԼԱՈՒՈՒԵԹ, EPOSTL), որը նպատակահարմար է կիրառել ուսուցիչների հերթական որակավորման և տարակարգերի շնորհման գործընթացում):

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով շարադրվածը՝ կարելի է պնդել, որ իրավիճակի բարելավումը հնարավոր է դպրոցում լիարժեք լեզվակրթության խնդրի լուծման պարագայում՝ սովորողներին բազմազգ և բազմամշակութային, ժողովրդավարական հասարակության մեջ ապրելուն և գործունեություն ծավալելուն նախապատրաստելով: (Օտար լեզուների ուսուցման բարելավման նպատակը բնավ սովորողներին բազմազգ և բազմամշակութային, ժողովրդավարական հասարակության մեջ ապրելուն և գործունեություն ծավալելուն նախապատրաստելը չէ: Մենք ապրում ենք և շարունակելու ենք ապրել միազգ(մոնոէթնիկ) երկրում): Այդ առումով օտար լեզուն նպաստում է ընդհանուր առմամբ կրթության նոր որակի ձևավորմանը, ինչպես նաև միջազգային կրթական համակարգը հայրենական կրթական համակարգին հարմարեցնելուն:

Սովորողի՝ որպես բազմակողմանի զարգացած անհատի ձևավորումը պետք է իրականացնել նրա՝ լեզվական հաղորդակցության կարողության լիարժեք ձևավորման միջոցով:

Անհրաժեշտ է ձեռնարկել մի շարք գործնական քայլեր, որոնք կնպաստեն օտար լեզվի՝ որպես սովորողի անձի զարգացման ու դաստիարակության միջոցի, կարգավիճակի բարելավմանը. Մասնավորապես.

- ապահովել օտար լեզուների ուսումնասիրման անհրաժեշտ պայմաններ ժամաքանակ, խմբերում աշակերտների փոքր թվաքանակ, այլընտրանքային դասագրքեր, մեթոդական ուղեցույցներ, ձեռնարկներ և այլն,
- նախադրյալներ ստեղծել օտար լեզուների հենքային և խորացված ուսուցման համար,
- ապահովել սովորողների կրթական պահանջմունքները, ինչպես նաև հաշվի առնել նրանց նախասիրությունները, հետաքրքրությունները և ապագա մասնագիտացումը,
- ավագ դպրոցում իրականացնել մի շարք առարկաներից (օրինակ՝ պատմություն, ֆիզիկա, մաթեմատիկա, աշխարհագրություն և այլն) որոշ թեմաների կամ հատուկ դասընթացների դասավանդումը նաև օտար լեզուներով,
- ապահովել հիմնական դպրոցում լեզվական հաղորդակցական կարողության նվազագույն տիրապետումը՝2, իսկ ավագ դպրոցում՝ B1.2 մակարդակներով,
- շեշտը դնել կրթության վերջնարդյունքի վրա,
- բոլոր օտար լեզուների նկատմամբ իրականացնել միասնական

մոտեցում: